

RSn073 Čeština pro překladatele

7.1 Skladba – interpunkce 2, odchylky od pravidelné větné stavby, zápor

Zbyněk Michálek

Osnova předmětu

- ▶ úvod a základní pojmy; zvuková stránka češtiny; grafická stránka češtiny; morfematika
- ▶ lexikologie; principy slovotvorby a rozšiřování slovní zásoby češtiny
- ▶ tvarosloví substantiv, příslovcí a předložek
- ▶ tvarosloví adjektiv, zájmen a číslovek
- ▶ tvarosloví sloves, spojek, částic a citoslovcí
- ▶ skladba – věta a výpověď, valenční a závislostní syntax, větné členy
- ▶ skladba – shoda přísudku s podmětem, **interpunkce**, aktuální členění větné, **odchyłky od pravidelné větné stavby, zápor** ad.
- ▶ stylistika – základní principy a pojmy, stratifikace češtiny
- ▶ stylistika – funkční styly
- ▶ kompozice textu (textovost, členění textu, koherence, koheze)

Minulá hodina

- ▶ nějaké otázky?
- ▶ domácí úkol

Obsah

Interpunkce v souvětí

Polovětné konstrukce

Odchyłky od pravidelné větne stavby

Zápor (negace)

Domáci úkol

Interpunkce v souvětí parataktickém

- ▶ věty oddělujeme čárkami vždy, nejsou-li spojeny spojkami *a*, *i*, *ani*, *nebo*, *anebo*, *či* ve slučovacím poměru
- ▶ spojka *nebo* ve smyslu slučovacím (mohou platit obě možnosti) se neodděluje, jinak ano (*Nevím, co říkal nebo si myslel.* × *Poběž, nebo nám ujede vlak.*)
- ▶ pokud je spojka *a* součástí víceslovného spojovacího výrazu, většinou vyjadřuje jiný než čistě slučovací poměr, a čárku tak píšeme (*Nechtělo se mi, a tak jsem nešel.* × *Natíral červenou fermežovou barvou a tak natřel celá vrata.*)
- ▶ pokud stojí tyto výrazy uprostřed věty, funkce se oslabuje a je možné nepsat čárku (*Všichni souhlasili, a proto bylo navržené usnesení přijato.* × *Všichni souhlasili(,) a navržené usnesení proto bylo přijato.*)

Interpunkce v souvětí hypotaktickém

- ▶ VH je vždy oddělena čárkou
- ▶ je-li VV vložena do VH, je oddělena dvěma čárkami (*Petr, kterého neznám, a Pavel, kterého znám, přišli.*)
- ▶ jsou-li VV spojeny souřadně spojkami *a, i, ani, nebo, anebo, či*, čárkami je neoddělujeme
- ▶ dostanou-li se k sobě dva spojovací výrazy, z nichž každý patří k jiné větě, píše se čárka pouze před prvním (*Petr řekl, že kdyby měl odpovědět všem, nedělal by nic jiného. = Petr řekl, že by nedělal nic jiného, kdyby měl odpovědět všem.*)
- ▶ před spojkami *než, nežli, jako, jak* píšeme čárku, pokud uvozují větu
- ▶ oslabená modální příslovce se doporučuje čárkami neoddělovat (*Samozřejmě že se tam někdy podívám.*)
- ▶ je-li ve větě použito zesilujícího nebo vytýkacího výrazu, klade se čárka před něj (*Přišel, teprve až ho zavolali.*)

Interpunkce v infinitivních konstrukcích

- ▶ neoddělujeme infinitivy, které vystupují jako VČ (nejč. podmět, předmět) (*Bylo nutné podpořit návrh.*)
- ▶ neoddělujeme infinitivy spojené se slovesy *mít*, *být* (*Není kam jít. Nemám co dodat.*)
- ▶ většinou se neoddělují infinitivy se spojkou *než* (*Nezbylo mi než odejít.*)
- ▶ možnostní a podmínkové infinitivy se oddělují (*Nemít chřipku, šel bych tam.*)
- ▶ pokud se na infinitiv odkazuje zájmenem *to*, čárku píšeme (*Není nad to, chodit na lyže.*)
- ▶ je-li infinitiv ve funkci VV, odělujeme jej (*Nevím, jestli s tím začít.*)
- ▶ infinitivy vyjadřující míru oddělujeme (*Byl jako živý, jen promluvit.*)

Obsah

Interpunkce v souvětí

Polovětné konstrukce

Odchyłky od pravidelné větne stavby

Zápor (negace)

Domácí úkol

Polovětné konstrukce

- ▶ oddělujeme čárkami
- ▶ volný přívlastek (*Mužstvo, hrající ve výborné kondici, drtivě zvítězilo.*)
- ▶ přístavek (*Zrekonstruoval celý byt, kuchyň, koupelnu, obývací i ložnici.*)
- ▶ rozvitá přechodníková konstrukce (*Dítě plakalo, zájímajíc se slzami.*)
- ▶ infinitivní konstrukce podmínková (*Nebýt tebe, nezvládl bych to.*)

Obsah

Interpunkce v souvětí

Polovětné konstrukce

Odchyłky od pravidelné větné stavby

Zápor (negace)

Domácí úkol

Odchytky od pravidelné větné stavby

defektní větná stavba, které je hodnocena jako syntaktická (gramatická) a stylistická chyba

▶ anakolut

- ▶ vyšínutí, vybočení z větné stavby
- ▶ vzniká nepozorností, neobratností, kdy se v průběhu věty **nezáměrně** změní její schéma
- ▶ vede ke gramaticky nesprávným větám
- ▶ v době počítačů často lehce vzniká zpětnými úpravami, přepisováním vět
- ▶ *Člověk, když nedává pozor, hned ho někdo okrade. Chlapci ráno, když šli do školy, byla jim zima.*
- ▶ oprava? (*Člověk, když nedává pozor, hned ho někdo okrade.* → *Člově, když nedává pozor, je hned okraden.*
Chlapci ráno, když šli do školy, byla jim zima. → *Chlapcům ráno, když šli do školy, byla zima.*)

Odchytky od pravidelné větné stavby

▶ zeugma

- ▶ zanedbání dvojí vazby, spřažení dvou vazeb
- ▶ spřažení souřadných VČ takovým vztahem, kt. patří jen jednomu z nich
- ▶ *Obsloužíme a poradíme Vám, co koupit pod stromeček. Učili se nasedat a sesedat z vozidel.*
- ▶ jde o typ výpustky (elipsy); za stylisticky přijatelnou se považuje zeugma/výpustka ve shodném přívlastku (*český jazyk a literatura, čtyři nebo pět kapitol*)
- ▶ oprava? (*Obsloužíme a poradíme Vám, co koupit pod stromeček.* → *Obsloužíme Vás a poradíme Vám, co koupit pod stromeček.*
Učili se nasedat a sesedat z vozidel. → *Učili se nasedat do vozidel a sesedat z nich.*)
- ▶ „sémantické zeugma“ (*Mám rád maminku a guláš.; Vypil čaj s manželkou, citronem a chutí.*)
- ▶ využití jako slovní hříčka (*Posluchač rozhlasu vypne pozornost nebo přijímač. Vyčerpá jsem téma i posluchače.*)

Odchytky od pravidelné větné stavby

▶ kontaminace

- ▶ křížení vazeb různých sloves, jmen, předložek lišících se rekcí
- ▶ *Novákovi pokračovali na opravě stodoly. Nevím, čeho jste tím dokázal.*
- ▶ oprava? (*Novákovi pokračovali na opravě stodoly.* → *Novákovi pokračovali v opravě stodoly. Novákovi pracovali na opravě stodoly. Nevím, čeho jste tím dokázal.* → *Nevím, co jste tím dokázal. Nevím, čeho jste tím dosáhl.*)

▶ atrakce

- ▶ syntaktická spodoba, nenáležitě formální připodobnění, přebírání koncovek
- ▶ *Ve většině případech měl pravdu. Spouště lidem to nevadí.*
- ▶ oprava? (*Ve většině případech měl pravdu.* → *Ve většině případů měl pravdu.*
Spouště lidem to nevadí. → *Spouště lidí to nevadí.*)
- ▶ *Je širší než delší. Dělej, co dělej.*

Odchytky od pravidelné větné stavby

- ▶ falešné (nepravé) skladební dvojice
 - ▶ vznikají při elipse té části věty, která nesmí být vypuštěna
 - ▶ *Sedla si na židli, až zapraskala. Zajistěte výzdobu nástěnek studenty. Krájejte tři dny staré housky.*
 - ▶ oprava? (*Sedla si na židli, až zapraskala.* → *Sedla si na židli, která (až) zapraskala.*
Zajistěte výzdobu nástěnek studenty. → *Zajistěte, aby studenti vyzdobili nástěnky.*
Krájejte tři dny staré housky. → *Krájejte housky staré tři dny. Krájejte housky, které jsou staré tři dny.*)
- ▶ nepravé VV
 - ▶ formálně vedlejší věty, které nejsou ve vztahu hypotaxe, ale parataxe
 - ▶ *Odjel na dovolenou, aby tam tragicky zahynul při pádu ze skály.*
 - ▶ oprava? (*Odjel na dovolenou, aby tam tragicky zahynul při pádu ze skály.* → *Odjel na dovolenou a tragicky tam zahynul při pádu ze skály.*)

Obsah

Interpunkce v souvětí

Polovětné konstrukce

Odchyłky od pravidelné větne stavby

Zápor (negace)

Domáci úkol

Zápor (negace)

- ▶ vyjadřuje negaci, popření celé věty nebo její části
- ▶ zápor větný
 - ▶ negujeme sloveso záporkou *ne-* (*Neslyšel jsem o tom.*)
 - ▶ tzv. záporová shoda (*Nikdo nikdy nic neviděl. Nepřišel ani otec.*)
 - ▶ popření obecné × částečné (*Nikdo to neviděl.* × *Někdo to neviděl.*)
- ▶ zápor členský
 - ▶ negujeme záporkou *ne, nikoliv*
 - ▶ *Stalo se to ne/nikoliv mou vinou.*
 - ▶ *Ne každý to ví.* × *Každý to neví.*
- ▶ litotes (*Moje sestra nebyla ve škole pilná. = Moje sestra byla ve škole líná. To nemůžeš nenajít. = To musíš najít.*)
- ▶ transpozice záporu (*Nepodáte mi / nepodal byste mi sůl? = Podáte mi / podal byste mi sůl? Jen si s tím hrej! = Nehrej si s tím!)*)

Obsah

Interpunkce v souvětí

Polovětné konstrukce

Odchyšky od pravidelné větné stavby

Zápor (negace)

Domácí úkol

Domácí úkol

▶ kontrola

Děkuji za pozornost.